

Napló helyett II.

Egy hivatali gyakorlat anatómiája

Sokat beszélünk az utóbbi időben értékválságról. S nem is hiába. A legkülönbözőbb jelenségekben érhetjük tetten, a legkülönbözőbb megnyilatkozásokat vezethetjük vissza rá.

Egy szakmai értekezleten szót kér egy közismert, a pályán megöszült szakember. Mindenki által tudott visszásságot tesz szavá, méghozzá példákkal gondosan alátámasztva, bizonyítva állítását. A kollégák – akik a jelenségnek éppoly sérelmezettjei, mint ha úgy vesszük, maga a felszólaló is, és kiknek az egyctértésére, támogatására joggal számíthatna – hallgatnak.

S addig jó, amíg csak hallgatnak. De aztán megszólal az egyikük. Nem hangosan persze, hanem tompított, tréfacsináló hangon: „– Az öregnek, úgy látszik, megint nem jutott hely a fazék mellett.” Szétszaladó nevetés a visszhang. Egyctértő, kárörvendő nevetés. Mintha ők nem jártak volna épp annyira pórul, mint az, aki szavá teszi a gondot. Mégsem állnak mellé.

Miért?

Vélhetné az olvasó, talán magát régen lejárattott ember a felszólaló. Nem, tisztos szakmabeli. De nem is ez az egyetlen eset, amikor hasonló közönyt, részvétlenséget figyelhettem meg bizonyítékul arra, hogy a közsérelmet úgymond illetéktelenül, csupán a saját józan eszére, erkölcsi érzékére hallgatva felpanaszoló nem nyeri el automatikusan sorstársai egyctértését, támogatását. Manapság mintha nem tartanánk értéknek a közügyek iránti felelősségérzetet, a mások igazságáért való kiállást.

De korábban annak tartottuk-e? – hiszen értékvesztésről csak akkor beszélhetünk.

Ha az európai szellemiség egészét nézem, föltétlen *igen* a válasz. Nem akarok a görögök, rómaiak köztéri tanácskozásaira vagy a nomád népek „tanácsaira” hivatkozni, mert még azt mondja valaki, az nagyon régen volt. De az elmúlt századok történelmi mozgásaiban is jelentős szerepet játszott a társadalmi egyenjogúság gondolata, a „*népképviselés*”, a *citoyen* öntudat eszméje, fogalma. És ezek az áramlatok nem hagyták hidegen a magyar szellemi életet és politikai küzdőteret sem.

„Fogadatlan prókátornak ajtó mögött a helye” – veheti ellenemre a régi közmondást valaki. Úgy tűnik, ilyen okvetetlenkedőnek, ilyen fogadatlan prókátornak tartjuk manapság azt, aki hivatali illetékesség vagy különösebb előzetes összebeszélés nélkül szavá teszi egy kisebb vagy nagyobb közösség gondját, sérelmét.

De hát mi kára származhat abból a többinek, ha valaki az érdekekben szót emel!?

Semmi – volna a kézenfekvő válasz. És mégsem így van. Mert igenis kára származik abból, sőt, egyenesen rossz hírbe keveredik az a közösség, amelynek

egyik-másik tagja a bevett, már-már hivatalosnak tekintett elintézési mód vagy a közömbösség helyett a nyilvános okvetetlenkedést választja.

Es nem csak az általános emberi gyarlóságokon alapuló rosszallás veszi körül az ágálot, nevezetesen, hogy felszólalásával esetleg lelkifurdalást ébreszt másokban, *ők miért nem álltak ki?* – vagy azt a rosszhiszemű, de nemegyszer megalapozott feltevést látszik alátámasztani, hogy a szereplésvágy, kitűnnivágyás dolgozik benne.

Nem. Az ellenézésnek sokkal realisabb és alapvetőbb oka is van. Nevezetesen az a tapasztalat, hogy *semmit sem lehet elérni így*. Az esetek nagy többségében legalábbis semmit.

A protestáló, a mások nevében is megszólaló semmibe veszi azt a ki tudja honnan és mikorról örökölt hivatali gyakorlatot, amelynek a lényege, hogy minden állampolgár *egymaga álljon az íróasztal túlsó oldalán*, ha valamilyen ügye van. Ha tíz embernek van is ugyanaz a panasza, akkor se jöjjön csak egy elmondani azt mindöjük helyett, hanem igenis mind a tíz vegye magának a fáradtságot, és egyenként jelenjék meg az Úr színe előtt (ha a baját már másképp elintézni nem tudja).

Azt a képtelenséget akarom tehát állítani, hogy a gondoktól-bajoktól ellepett hivatalok azt szeretik, ha minél több ember ostromolja őket? Ha ugyanazzal a kis semmi problémával eljönnek akár százan is, akár százszor is? Nem volna talán kényelmesebb a hivatalnak, ha egy-egy alkalmatlan rendeletre rácbredve eltörölné azt, egyszer s mindenkorra megszabadulva aktáinak jókora halmazaitól?

Sokszor tapasztaltam, hogy nem. Így kényelmesebb. – Jöjjön be az elvtársnő, majd meglátjuk, tudunk-e segíteni! – Dicséretül szóljon, hogy legtöbbször tudnak. Mert az akadékot jelentő bezárt nagykapu mellett többnyire van valami-fele kiskapu. Nem csak törvénysértő, csúszópénzre nyíló. Nem. Van általában valami fortélyos paragrafus-kiskapu is – elvégre régi jogásznemzet vagyunk –, ami megnyílik annak, aki a hivatali zarándoklatoktól nem sajnálja a fáradtságot.

Mert azt sajnálni épp oly botorság, mint gondjaink orvoslását értekezleteken való okvetetlenkedésektől, hozzászólásoktól várni. És ezt pontosan tudják a szakmák bennfentesei és ezért néznek rossz szemmel az ostoba felszólalóra, akinek vagy hátsó szándékai vannak, messzebbre hordóak a felpanaszlott ügynél, vagy meglett kora ellenére sem képes felismerni a körülvevő világ természetét. Egyik esetben sem érdemel támogatást.

– De hát mi haszna volna abból a hivatalnak, hogy állandó, természetlen zarándoklatokra kényszerítse „alattvalóit”? Különösen akkor, ha az elmondottak szerint ráadásul ezek az utak gyakran a hivatal meghátrálásával, engedékenységgel végződnek? – kérdezhetné bárki. – Miért szervezné meg egy testület a saját állandó ostromát, mikor anélkül is békésen élhetne és uralkodhatna?

A kérdésre sokféle válasz adható, kinek-kinek a fantáziája vagy olvasottsága szerint. Előfordulhat, hogy valaki magasra néz és *Macchiavellinél* keresi a felcletet; akadhat olyan is, aki a humort kedveli és *Parkinson*t lapozgatja. Egyesek az abszurd művészet klasszikusaihoz fordulnak magyarázatért, mások a gazdasági rendszert kevesebb költészettel megírt jelentéseit forgatják.

A legjobb persze az volna, ha az annyira óhajtott társadalmi kibontakozás nem is olyan mellékes eredményeként egyszerűen kimenne a divatból ez a gya-

korlat, csupán irodalmi emlékeket és bárgyú, de megbocsátható nosztalgiát hagyva maga után, mint a gőzvicinális.

Mert nélkül aligha várható, hogy visszakerüljön a „háztájiba” az állampolgári öntudat és ismét becsülete legyen a mások nevében is megszólalónak. Hogy ismét érték legyen, ami érték.

MEZEY KATALIN

